

SOTSIAALMINISTEERIUM

Regionaal- ja Põllumajandusministeerium
Eesti Linnade ja Valdade Liit

Teie 24.10.2024 nr 13-1/1092/
Meie 29.11.2024 nr 1.1-8/2780-2

Ülevaade tegevustest kohalike omavalitsuste suunal

Lugupeetud Sigrid Soomlais ja Veikko Luhlaid

Sotsiaalministeeriumi (SOM) tegevused ja algatused on tihedalt seotud kohalike omavalitsuste (KOV) igapäevatööga, mistõttu on meile oluline, et KOVid oleksid õigeaegselt kaasatud ja informeeritud kõikide oluliste valdkonnapoliitikate kujundamisest. Alljärgnevalt anname ülevaate SOMis kavandatavatest või käimas olevatest sisulistest valdkonnareformidest ja algatustest, mis avaldavad olulist mõju omavalitsuste ülesannetele.

Eesti Linnade ja Valdade Liidu (ELVL) ning Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumiga (REM) on meil loodud püsiv koostööformaad tervise-, sotsiaali- ja töövaldkonna teemade aruteludeks – TST töögrupp, mida juhib SOMi sotsiaalala asekanstler. Valitsuskomisjoni ja ELVLi riigieelarve läbirääkimisteks loodud TST tööühm kohtub regulaarselt 4–5 korda aastas. Lisaks eelarvet puudutavatele küsimustele arutame kohtumistel ka valdkonna sisulisi kitsaskohti, räägime läbi võimalikud lahendused ning jagame infot kavandatavatest muudatustest.

Hoolekandevaldkond

SOMi, REMi ja KOVide omavahelises koostöös seiratakse jooksvalt üldhooldusreformi mõjusid (sh kulusid-tulusid) ja kaardistatakse 2024/2025 sügis-talvel reformi rakendamisel ilmnunud probleemid ja võimalikud lahendused. Tasandusfondis on plaanis pikaajalise hoolduse osa 2025.a eelarves suurendada ca 3 mln eurot tulumaksureformi raames reservi jäetud vahendite arvelt. See leevendab eelkõige rahalist survet KOVides, kus pikaajalisel hooldusel olevate inimeste osakaal on kõrge. Põhjalikuma üldhooldusteenuse rahastamise muudatuse mõjude hinnangu teeme 2026. aastal ning vastavalt vajadusele planeerime seejärel seadusandlikud muudatused.

Erihoolekandevaldkonnas oleme käesoleval aastal teostamas süsteemi jätkusuutlikkuse analüüsi, leidmaks teenustes efektiivistamise võimalusi. 2025 aastaks on planeeritud erihoolekandeteenuste toetavate teenuste ümber kujundamine. Isikukeskse erihoolekande teenusmudeli (ISTE) rakendamisel on näha, et toetavate teenuste osutamine kliendile tema elukoha lähedal annab senisest teenusete korraldusest efektiivsemaid tulemusi. Mis mõju saab teenuste ümberkorraldamisel olema KOVdele, selgub disainiprotsessis. Samas näeme, et omavalitsustel on võimalus juba praegu toetada abivajavaid inimesi kodus elamist toetavate teenustega (eelkõige tugisikuteenus ja isikliku abistaja teenus).

Euroopa Sotsiaalfondi välisvahendite toel planeerime KOVe toetada kodus elamist toetavate teenuste arendamisel ja laiendamisel, samuti innovaatiliste lahenduste loomisel hoolekande süsteemi ja eakate kaasamist toetavate teenuste arendamisel. Kodus toetavate teenuste arendamise voor on avatud kuni 31.03.2025, et suurendada rahastuse kättesaadavust omavalitsustele teenuste arendamiseks. 2025. aastast on planeeritud innovaatiliste lahenduste loomisel hoolekande süsteemis erinevate teenuste kättesaadavuse parendamiseks vahendeid peaaegu 19 miljonit, millele lisandub omafinantseering.

Aastatel 2024-2028 vaatame Eesti – Šveitsi koostööprojekti üle sotsiaalhoolekande töötajate kompetentsid ja pakume KOVdele tuge töötajate täiendkoolitamisel ning süsteemse vaate arendamisel, et vähendada probleeme sotsiaalvaldkonna tööjõu teemadel.

Hoolekandevaldkonnas riigi ja KOVide koostöö toetamiseks on Sotsiaalkindlustusametis (SKA) loomisel Sotsiaalhoolekande toimepidevuse osakond. 01.01.2025 tööd alustavasse osakonda koonduvad kokku KOVide ja sotsiaalhoolekandeteenuste osutajate võimestamine sotsiaalhoolekande korraldamisel, sh nõustamine toimepidevuse ja kriisivalmiduse tagamiseks ning rändega seotud teenuste korraldamine. KOVide võimestamisega seotud kompetentside koondamine ühte SKA struktuuriüksusesse loob senisest sidusama teemakäsitlemise ja tagab KOVidele senisest seostatuma ja tugevama partnerluse.

Lastekaitse ja laste heaolu valdkond

Üheks oluliseks tegevussuunaks on lastekaitsevaldkonna arendamine, mille eesmärk on tõsta lastekaitsetöö kvaliteeti. Hetkel on Riigikogu menetluses lastekaitseseaduse jt seaduste eelnõu (427 SE), mille jõustudes peaks paranema valdkondade vaheline koostöö abivajavatest lastest teavitamisel (jõustuvad alates 1.01.2025). Samuti jõustuvad muudatused, mis loovad regulatiivse aluse kasuperedele tugiteenuste pakkumiseks (riigi poolt pakutavad ja rahastatavad teenused, mis jõustuvad alates 1.01.2026). KOVide jaoks mahukaid uusi ülesandeid ei lisandu, küll aga võib uute süsteemide juurutamine mõningal määral tõsta KOVide koormust jõustumise järgselt. Selle eelnõuga lõpetatakse ka keskselt SKA kaudu lastekaitsetöötajate supervisioonide pakkumine. Töölalane nõustamine ja toetamine peab olema tagatud töökoha põhiselt. Hea meel, et mitmed KOVid juba on oma lastekaitsetöötajatele tööalase nõustamise taganud, kuid palume ka teistel KOVidel selle abistava elukutse toetamise vajadusi oma KOVis analüüsida ja vastavad meetmed planeerida.

2025. aastal asume ette valmistama järgmist seaduseelnõu ning selle keskmes saavad olema lastekaitse juhtumikorraldus, lastekaitsetöötaja ülesannete selgem piiritlemine ning SKA roll KOVide toetamisel, samuti lastekaitsetöö vaateväljas olevad keerulised suhtlus- ja hooldusõiguse vaidlused. Eelnõu koostamisel arvestatakse olemasolevate vahenditega ning püütakse muuhulgas leida võimalusi teenuse kvaliteedi tõstmiseks, kuid samal ajal selle võimalikult tõhusaks osutamiseks.

Lastekaitsevaldkonna arendamist toetavad ka kaks planeeritavat toetusvoor:

- Hiljemalt 2025. aasta alguses kuulutame välja pilootprojekti KOVidele, mille eelarveks on 1 282 373 eurot. Need vahendid jagatakse kolme aasta peale ning eelduslikult on võimalik pilootprojekti võtta kokku kuni 6 KOVi. Pilootprojekti eesmärk on katsetada Eestis uudset lastekaitse juhtumikorraldusmudelit, mis aitab tõsta juhtumikorralduse kvaliteeti, tagab parema koostöö laste ja peredega, suurema tulemuslikkuse nii juhtumite lahendamisel kui ka töötajate rahulolu osas tööga. KOVid, kes tulevad uudset juhtumikorraldusmudelit katsetama saavad täiendavad vahendid, et viia ellu ka muid enda KOVis vajalikke tegevusi lastekaitsetöötajate toetamiseks ning töö kvaliteedi tõstmiseks. Kohustuslik omafinantseering puudub.
- Järgmisel aastal hakkame ette valmistama KOVidele avatud taotlusvoor, mille eelarve on 12 226 511 eurot. Selle taotlusvoor eesmärk on suunata KOVe piirkondlikult lastekaitsealasele koostööle. Vajadus tuleneb KOVide erinevast suurusest ja sellest

tulenevalt ka võimekusest ülesandeid kvaliteetselt täita, samuti toetaks see lastekaitsetöötajate endi heaolu ning vähendaks eeldatavalt tööjõu liikumist ja puudust selles valdkonnas. Laste heaolu VTKs, mis valmis 2023. aastal, pakkusime välja ka ühe võimaliku koostöömudeli lastekaitsetöö tegemiseks. Milliseks kujuneb täpselt toetatav tegevus soovime aga uue aasta alguses KOVidega põhjalikumalt arutada. KOV taotlusvooru dokumendid valmivad 2025. aasta lõpuks. Kohustuslik omafinantseering puudub.

Lisaks valmistame ette toetuse andmise tingimusi, mille eesmärk on peresarnase elukeskkonna loomine asendushooldusel kasvavatele lastele, suurendamaks perepõhise hoolduse osakaalu ning asendushoolduse peremajade rekonstrueerimine, et muuta need keskkonnasõbralikemaks, ligipääsetavateks ning energiasäästlikeks ja kuluektiivseteks. Projekti abikõlblikkuse periood kestab kuni 31. detsembrini 2028 ning taotlusvooru eeldatav avamine toimub 2025. aasta septembris (eeldatav taotluste esitamine jääb novembris 2025). Projekti eelarve on 4 785 714,29 eurot, sh ERF toetus on 3 350 000 eurot (70%), millele lisandub toetuse saajate omafinantseering (20%) ja riiklik kaasfinantseering (10%).

Käimas on ka [erivajadustega laste tugisüsteemi reform](#). Muudatuste elluviimiseks on koostatud ning 2024. aasta aprillis sotsiaalkaitse-, tervise- ning haridus- ja teadusministri poolt allkirjastatud „[Lastele sotsiaal-, tervise- ning haridusvaldkonnas integreeritud vajaduspõhise toe pakkumise ning konsolideerimise kava](#)“. Kava koostamisse oleme kaasanud KOVide esindajad ning kava tutvustanud kevadistel seminaridel. Iga kavas toodud tegevuse, on see siis seotud õigusloome, IT-arenduste või kompetentsidega, mõjusid on vaja täiendavalt hinnata. Tegevuste elluviimiseks on edaspidi kavas erinevad seadusemuudatused ja IT-arendused, mitmete tegevuste rahastamine on planeeritud välisvahenditest.

Selle aasta lõpus saadame veel kooskõlastusringile sotsiaalhoolekandeseaduse muutmise eelnõu väljatöötamise kavatsuse. See puudutab eelkõige kinnise lasteasutuse teenuse ümberkorraldamist ning uute nn avatud ustega ööpäevaringsete teenuste loomist suure abivajadusega ning kompleksprobleemidega lastele.

Tervisevaldkond

Suuremahulisi reforme, mis on seotud KOVide tegevustega, ei ole SOMi tervisevaldkonnas planeeritud.

Aastatel 2024-2025 oleme uuendamas järgmiseid määrusi:

- Lasteaia ja lastehoiu õpi- ja kasvukeskkonna nõuded;
- Nõuded üldhariduskooli õpikeskkonnale;
- Nõuded elukeskkonnale sotsiaalteenuse osutamisel;
- Nõuded laste toitlustamisele haridus- ja sotsiaalteenuse osutamisel ning püsi- ja projektlaagritele;
- Nõuded müra ohutusele elamutes ja ühiskasutusega hoonetes ning mürataseme mõõtmise meetodid;
- Nõuded ujulatele, basseinidele ja veekeskustele, nende ruumidele, ohutusele, basseiniveele ja teenuse osutamisele;

Määruste eesmärk on tagada tervisekaitseks vajalikud ajakohastatud nõuded. KOVidelt ootame määrustele konstruktiivset tagasisidet.

Tervise Arengu Instituut on aastate jooksul toetanud maakondlikke arendusorganisatsioonide (MARO) tegevust tervise edendamise ja haiguste ennetamise suunal. Aastatel 2025-2026 planeeritavate kärbeta valguses võib antud toetus senisest väheneda.

Täiendavalt toome välja, et alates 2023. aastast rahastab Tervisekassa maakondlike haridusasutuste tervisedendajate võrgustiku tööd (palgaraha) ja tööks vajaminevate oskuste arendamist läbi koolituste ja võrgustikukohtumiste (esialgu on rahastus planeeritud 2027. aastani). Haridusasutuste tervisedendajate võrgustiku ülesanneteks on näiteks kaardistada kõigi haridusasutuste (lasteaiad, koolid, kutsehariduskeskused, eralasteaiad, erakoolid) tervisedenduse võimekus, aidata luua asutustes tervisetuumikud (st tervisedenduse eest vastutavate töötajate kogu, mis kohtub regulaarselt ja vastutab konkreetsetes asutustes tervisedenduse eest) ja toetada haridusasutusi tervisedenduse alase vajaliku infoga, programmide valikuga jms. Haridusasutuste tervisedendajate kaudu tekib ka haridusasutuste pidajatel ehk kohalikel omavalitsustel selgem ülevaade tervist toetavate tegevuste võimaluste ja väljakutsete osas.

Vaimse tervise toetamiseks on SOM alates 2021.a septembrist jaganud taotlusvooru kaudu rahastust kohalikele omavalitsustele vaimse tervise teenuste pakkumiseks. Alates 01.01.2025 muutub rahastusskeem ning raha ei jaotata enam taotlusvooru kaudu, vaid läbi KOVi toetusfondi. Muudatuse eesmärk on parandada vaimse tervise, s.o psühhosotsiaalse ja psühholoogilise abi kättesaadavust kohalikul tasandil, võimaldades KOVidel iseseisvalt korraldada ja rahastada vaimse tervise teenuseid, kasutades selleks KOVi toetusfondi vahendeid. Toetusfondi eelarve on 1 542 000 eurot aastas, mis jaotatakse KOVide vahel proportsionaalselt elanike arvule, tagades, et minimaalne toetus KOVi kohta on vähemalt 1/250 (6000 eurot) ja maksimaalne kuni 1/16 (96 000 eurot) kogu toetuse mahust. See muudatus võimaldab ka väiksematel omavalitsustel pakkuda vajalikke vaimse tervise teenuseid.

Sotsiaal- ja tervishoiuteenuste integratsioon

SOM on planeerinud aastateks 2025 – 2027 reformi, mis toetaks kõigil riigi tasandil sotsiaal- ja tervishoiuteenuste integreeritud inimesekeskset osutamist. Sellega kaasneks maakondade baasil tervise ehk heaolupiirkondade loomine ja nendes süstemaatiline tervise- ja sotsiaalteenuste koordineeritud osutamise toetamine. Detailsem ettepanek on planeeritud Vabariigi Valitsusele esitada mais 2025. Planeeritav reform võimaldaks KOVidel, kes on täna peamised sotsiaalteenuste osutajad oma elanikkonnale, teha senisest efektiivsemalt koostööd tervishoiusektoriga ja seda eeskätt riskirühmade osas, kes vajavad toimetulekuks mõlema valdkonna koostööd (nt krooniliste haigustega sotsiaalselt haavatavad eakad). Teiste riikide näitel kaasneb koostööga ressursside optimaalsem kasutus, teenuseosutamise järjepidevuse paranemine, parem infovahetus ja nii teenuseosutajate kui sihtrühmade rahulolu tõus. Reformiga ei kaasne KOVidele otsest eelarvemõju.

Aastateks 2026 – 2027 oleme planeerinud vaadata üle sotsiaalhoolekande seaduses reguleeritud sotsiaalteenused ja hinnata nende korraldust lähtuvalt sotsiaal- ja tervishoiuteenuste integreerimise protsessil selgunud piirkondliku teenuste osutamise põhimõtetest ja töötada välja edasised sammud.

Järgnevatel aastatel jätkuvad tegevused rehabilitatsioonisüsteemi ümberkorraldamiseks. Ka selle tegevuse juurde plaanime KOV esindajaid edaspidi enam kaasata.

Majanduslikku toimetulekut toetavad tegevused

Toimetulekutoetus

2025. aastal ei rakendu ühtegi muudatust, mis muudaksid senist KOVide tööd. Küll aga pöörame KOVide tähelepanu järgmistele punktidele:

- Oleme ette valmistamas toimetulekutoetuse süsteemi kaasajastamist (vt väljatöötamiskavatsust (VTK) EISist (<https://eelnoud.valitsus.ee/main/mount/docList/232b9f6b-8d65-43f9-9c5d-c3e08d750758>), mille eelnõu koostamisse ootame KOVide sisendeid ja ettepanekuid. Näeme, et eelnõu tuleb üsna sarnane VTKga, seega on KOVid juba varem sisendit

andnud, kuid nüüd saab veel üle vaadata ja viimaseid tähelepanekuid edastada. Sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) muudatuste ja STAR 2 arendusega muutub toimetulekutoetuse taotlemise ja määramise protsess senisest selgemaks ja lihtsamaks ning väheneb KOVi sotsiaaltöötajate töökoormus toetuse menetlemisel. Selgemad juhised tagavad ühtsena menetluspraktika, mis vähendab toetuse saajate üle-eestilist ebavõrdsust. KOVe kaasatakse eelnõu koostamisse jaanuar – veebruar 2025.

- Palume KOVidel järjepidevalt üle vaadata eluasemekulude piirmäärad. See on SHS § 133 lg 6 alusel KOVi regulaarne ülesanne, kuid STAR statistika näitab, et mitmed KOVid teevad seda liiga harva, st piirmäärad ei vasta tegelikule eluasemekulude turu olukorrale.
- Seoses töötuskindlustuse seaduse muudatusega (töötutoetuse kaotamine) plaanitakse lisada aastast 2026 KOVidele kaalutusotsuse võimalus, et lugeda 22 – 24-aastast õppurit iseseisvaks leibkonnaks, kui on tuvastatud, et tema perekondlikud suhted on katkenud. Lisaks võib aastast 2026 lisanduda toimetulekutoetuse saajaid, kes enne said töötutoetust (arvestuslikult kogu Eesti peale u 700 inimest). Enne nende muudatuste jõustumist soovitame end muudatustega kurssi viia ning vajadusel suunata kohalikku kommunikatsiooni. Seaduse muudatust veab eest majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, kes teeb ka sellealaseid infopäevi ja üle-eestilist kommunikatsiooni.

Võlanõustamisteenus

2025. aastal ei rakendu ühtegi sisulist muudatust, mis mõjutaks senist KOVide tööd. Küll aga pöörame tähelepanu järgmistele punktidele:

- Juba 2023.a jõustus KOVide avaliku sektori finantsarvestuse ja -aruandluse juhendi muutmise määruse eelnõu, kus KOVide kontoplaanis võis vabatahtlikult kasutada eraldi konto numbrit 10704 (võlanõustamisteenus) ning aastast 2025 on eraldi konto kasutamine kohustuslik. Kontoplaani muudatused on samuti avaldatud RTK kodulehel (kaustas Kontoplaan): [https://pilv.rtk.ee/s/C3ctmXqMnbfEgNW?path=%2F1%20Kontoplaan](https://pilv.rtk.ee/s/C3ctmXqMnbfEgNW?path=%2F1%20Kontoplaan;);
- Vastavalt SHS § 34 lõikele 31 peab KOV tagama võlanõustamisteenuse kättesaadavuse toimetulekutoetuse taotlejale, kelle suhtes on algatatud täitemenetlus. Tänane statistika näitab, et ligikaudu 34%-l täisealistest toimetulekutoetuse saajatest on võlgnevused, kuid teenuse saajate arv on oluliselt väiksem. Tegemist ei ole uue ülesandega, kuid riigi tasandil hakkame sellele seaduse punkti täitmisele suuremat tähelepanu pöörama nii sellest vaatest, et KOVid täidaksid hoolsamalt seadust kui sellest poolest, et toetada KOVe nt koolituste organiseerimisel võlanõustajatele jms.

Toiduabi: toiduabikaardid ja annetatud toiduabi

Jätkub seni kehtinud süsteem ning muudatusi ei ole ette näha. Sotsiaalministeeriumi koordineerida olev toiduabi on toimetulekuraskustes inimestele suunatud toetus. Toiduabikaardid ja annetatud toiduabi jagamine aitavad vähendada vaesust, regionaalset ebavõrdsust ja parandada majanduslikult haavatavate perede toimetulekut. Riik tasub annetatud toiduabi kahe jagamise korra eest kuus. Kui annetatud toidu jagaja või ka KOV soovib rohkem jagamiskordi, siis see on teretulnud, kuid siis on see toidujagaja ja/või KOVi enda kanda. Teame, et enamus KOVe toetab toidupankasid rahaliselt ja tänu sellele on neil võimalik abivajajatele annetatud toitu jagada ka iganädalaselt.

Kriisivalmidus ja vältimatu sotsiaalabi

Peamine elanikkonnakaitse teema eest vastutaja ning KOVdes riskianalüüside ja kriisiplaanide koostamise eestvedaja on siseministeerium, kellega koostöös panustab ka SoM, et tagada KOVide kriisiplaanides ka sotsiaalteenuste hõlmatus.

Vältimatu sotsiaalabi tegevuskava elluviimisega on KOVd samuti kaasatud erinevate arutelude juurde (tegevuskava on ELVL olemas). 2025. aastal on planeeritud 8 seminari KOVdele

tutvustamaks ja arutamaks tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõust ja teistest sotsiaalvaldkonda puudutavatest õigusaktidest tulenevaid muudatusi ning vältimatu sotsiaalabi tegevuskava elluviimise ülesandeid ning tulemusi. Vältimatu sotsiaalabi tagamisega seoses lisame sotsiaalhoolekande seadusesse (toimetulekutoetuse süsteemi kaasajastamise eelnõu) volitusnormi vältimatu sotsiaalabi täpsustatud nõuete kehtestamiseks tsiviilkriisi ja riigikaitse olukorras. Kuigi vältimatu sotsiaalabi on KOVi kohustuslik teenus juba täna, ei ole riigi tasandil reguleeritud, millistele miinimumnõuetele see teenus peab vastama. Planeeritav määrus annab võimaluse tsiviilkriisi ja riigikaitse olukorras teenusele miinimumnõuete kehtestamiseks (riietus, toit, peavari).

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Hanna Vseviiov
asekantsler

Merlin.Murumets@sm.ee